

Богдана Кољевић

Институт за политичке студије, Београд

ЕВРОПСКА УНИЈА ИЗМЕЂУ ИДЕОЛОШКЕ ФИКЦИЈЕ И ПОЛИТИЧКЕ СТВАРНОСТИ

Сажетак

У чланку аутор анализира фундаменталне узроке савремене кризе политичке идеје Европске уније. Аргументише се у прилог тезе да су два главна разлога ове кризе садржана у два неуспеха ЕУ тј. чињеници да се није образовао европски политички идентитет и чињеници да демократија у ЕУ представља догађај који се није десио. Оба неуспеха произилазе из неаутономности Европске уније, односно некритичког прихватања идеологија неолиберализма из САД од стране интелектуалних и политичких елита. Ово је за последицу имало и прихватање изузетно проблематичне идентификације либерализма и демократије, и на тај начин отворило пут активном учествовању у западном интервенционизму. У трећем делу чланка, аутор разликује појам Европе од појма ЕУ и разматра стварности савремене Европе које се тиче не само појачане улоге државе него и сасвим новог друштва које се рађа.

Кључне речи: Европска унија, либерализам, демократија, Европа, политички идентитет, једнакост, правда.

1. ПОЛИТИЧКИ ИДЕНТИТЕТ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ – КРАЈ ЈЕДНЕ ИЛУЗИЈЕ

У првим деценијама XXI века, од самоконституишућег и жељеног политичког мита, Европска унија постала је она врста „светлости“, од које се – попут слике из Платоновог мита о пећини

– може чак и ослепети.¹⁾ Или, прецизније, иронични обрт Платонове приче која се тиче највишег и истинског знања - а сликовито се приказује кроз алегорију пећине - упућује на дијалектички прекрет који се може десити када се из стања вишегодишњег мрака тј. по изласку из пећине ступи на светлост. Јер, у Платоновом миту о пећини, истиче се да у пећини живе људи који од детињства живе у оковима, принуђени да увек гледају ка унутрашњем зиду пећине, тако да никада не могу видети сунчеву светлост која допире споља. Ови људи у пећини симболишу за Платона већину човечанства која остаје само на нивоу нагађања (*εἰκασία*), опажајући тек сенке стварности - и притом не показују никакву жељу да побегну из своје тамнице. Ако би ипак неки одбегли заробљеник почео да се привикава на сунчеву светлост и да гледа у конкретне ствари и појединачне објекте - чије је сенке раније једино познавао - он би људе у пећини видео у правом светлу, наимае као затворенике у оковима обмане.²⁾ Слично томе, политичка и идеолошка фикција Европске уније као реалности људи – који су заправо у дужем периоду живели у мраку, опажајући једино сенке а не право стање ствари – постепено бива замењена *живом стварношћу Европске уније* која се види по изласку из пећине незнања тј. *фактичка стварност почиње да замењује хегемонистички метадискурс*. Јер, чињеница да су политичке, медијске и крипто-интелектуалне елите широм Европе деценијама од Уније правиле специфичну нову идеологију тј. чак врховну религију или не-дијалектички марксизам, оспорена је кроз низ политичких догађаја, од распламсавања *новог тероризма у Европи*, преко *неконтролисаног прилива миграната и избеглица*, све до *економског слабљења Уније и њених структурних проблема функционисања*.

У том светлу, све је јасније и да је златно доба тзв. европских интеграција питање политичке прошлости, као и да је, последично, процес проширења Европске уније, у најмању руку битно успорен – ако не већ и сасвим заустављен. Најзад – али никако не и на последњем месту – претварање идеје Европске уније у снажну идеолошку фикцију тј. у привид (*Schein*) на начин на који Маркс у критици Хегела говори о овој категорији, консеквентно је, хо-

---

1) Овај процес конституисања новог евроцентризма могуће је назвати “еврозом” и – полазећи од Дериридне замисли о чулности наоко апстрактних појмова – сагледати материјализацију мита о ЕУ. Опширније о оваквој интерпретацији видети Митја Великоња, *Евроза*, XX век, Београд, 2007.

2) Платон, *Држава*, VII, Дерета, Београд, 2013.

тимично или не, оставило последице по националне и државне интересе низа европских земаља. Јер, када се, у практично било којем политичком, друштвеном или интерсубјективном контексту, концепт привида који треба да савлада стварност постави у центар, сви реални интереси различитог низа субјективитета бивају доведени у питање. Радикалним наметањем идеолошке фикције Уније као раја на земљи којем сви треба да теже, као најбољем од свих могућих светова (сем САД), покушао се такође маргинализовати дубоки јаз који већ годинама постоји између европске идеологије и европских стварности, као и претходеће размимоилажење између постављања ЕУ као догме и живе реалности политичких и друштвених кретања која се, *eo ipso*, увек већ опиру шематизму и догматизму.

Овде је, међутим, пре свега реч о два кључна тј. следећа аргумента:

- 1) да је Европска унија пропала као политички пројекат који се суочава са перспективом *потпуног расцепа* зато што није успео покушај да се конструише и у стварности заживи европски политички идентитет и субјективитет и;
- 2) да је тзв. *демократски дефицит* Европске уније довео у питање једну од њених самопрокламованих темељних вредности, а имплицитно, и уз пар других примера, и целокупну синтагму о тзв. „европским вредностима“. Разуме се, најзад и да постоји и јака унутрашња веза између оба назначена политичка неуспеха. Али кренимо редом.

Упркос, наиме, настојањима ангажованих европских филозофа и интелектуалаца током деведесетих година, и напорима који се тешко и са много маште могу оквалификовати као непристрасни и неидеолошки попут, примера ради, делатности Бернара Анри-Левија или Алена Финкелкрота – док су у том „европском покрету“ траг оставили чак и далеко интелектуално респектабилнији филозофи попут Жака Дериде или, рецимо, и још далеко више, Жиргена Хабермаса, као и Етјена Балибара.³⁾ Политички наратив о европ-

---

3) Балибар је, међутим, ипак ревидирао сопствену позицију, почевши од текста под називом „Европа је мртав политички пројекат“. У овом чланку, наиме, Балибар пише и признаје следеће: „Једне земље доминирају, док се над другима доминира... Не можемо, дакле, да не поставимо питање, да ли је ово почетак краја ЕУ, конструкције која је започета пре педесет година на темељима вековне утопије, а која се сада доказује као неспособна да испуни своја обећања. Уколико не пронађе капацитете за нови почетак на радикално новим основама, Европа је мртав политички пројекат. “Etienne Balibar, „Europe is a Dead Political Project“ *Guardian*, 6. јун 2010. (курзив Б.К).

ском идентитету, субјективитету, као и европском грађанству доживео је реалан и тежак теоријски и практични пораз. То значи да је, част ретким изузетцима – попут савременог француског филозофа Алена Бадјуа – скоро целокупна интелектуална европска сцена, уз пратећи трансатлански крипто-културни *back up* и подршку, скоро две деценије, експлицитно или имплицитно систематски фаворизовала и подстицала ширење *ЕУ-форије* – као и да, на крају, *идеолошку фикцију није успела да преточи у политичку стварност*. Јер, са друге стране мултипликовања и, такорећи бесконачне, експанзије „европских студија“, „европских покрета“, новонасталих универзитетских „наученија“ – али и стратешких мрежа у НГО секторима задужених за креирање слике „Европе мира и помирења“ и заједнице узорних „европских грађана“ – остала је *политичка и друштвена стварност, једна жива Европа* која није могла апсорбовати такав облик *појмовног, културног, цивилизацијског, политичког и етичког редуccionизма*.

Јавно признање немачке канцеларке Ангеле Меркел, некадашњег француског председника Николе Саркозија и претходног британског премијера Дејвида Камерона да мултикултурализам није успео представљало је тек почетак – као и тек једну страну овог новчића – јер једнако тј. ништа више није успело ни настојање да се теоријски артикулише и политички заживи мит који је гласио „*Ми, грађани Европе!*“⁴⁾. „Ми“ смо и даље остали Срби, Французи, Немци, Британци, Италијани, Холанђани, Финци, Мађари, Словаци – и сви остали народи Европе. И тешко да више ма ко може оспорити политичку и културну чињеницу да савремена Европа, све више и упечатљивије, израња као савез држава које следе *сопствене националне интересе*, као што их је одувек, сасвим природно и логично, следила и већина других држава света – са изузетком *колонијализованих земаља*.⁵⁾

4) Ми, грађани Европе? назив је истакнуте Балибарове књиге која је представљала један од фундамената нове европске идеологије. Опширније видети: Етјен Балибар, *Ми, грађани Европе?*, Бг круг, 2001.

5) Ова новонастала чињеница следећа националних интереса, међутим, пре говори управо о апсурдности и вероватно о политичкој „немогућности“ и „не-будућности“ пројекта Европске уније, на начин на који је она деценијама била конципирана и у мери у којој је била „стварна“. Јер идеја на којој је Европска унија, у облику у којем је познајемо саздана, лежала је с оне стране приче о „националним интересима“ коју је требало заменити причом о нераздвојеним, иманентним, незаменљивим и компактним „европским интересима“. Зато сваки покушај да се каже да се „може бити у ЕУ а у исти мах бранити националне интересе“ заиста вишеструко промашје тему и представља специфични *contradicio in adjecto*. Свакако, аргументација против оваквог становишта још је сложенија и упечатљивија када је реч о односу Србије и Европске уније, и српским националним интересима – посебно када је реч о питању Косова и Метохије и територијалном интегритету и суверенитету Републике Србије.

Разуме се, идеја Европске уније - када посматрамо њену спољашњу и унутрашњу генезу - била је изузетан пројекат послератне Европе, који је битно допринео међусобној сарадњи држава и подизању стандарда њених грађана, у облику Европске економске заједнице (ЕЕЗ). Али суштински изазов на који Европска економска заједница није успела адекватно одговорити тицао се управо *прелаза из економске у политичку заједницу*, специфичног *трансфера идентитета* који се није догодио. А тај прелаз није био остварљив - тачније, ни плаузибилан, ни природан, ни логичан - баш зато јер се *европски идентитет није изградио као политички идентитет* тј. као *субјективитет* и као *жива стварност Европе у којој се људи и народи препознају*, коју сматрају својом отаџбином (*patria*) и према којој гаје осећаје аутентичног патриотизма који произилази из разумевања и припадања заједници. На тај начин је, наизглед парадоксално, Европа у многим битним политичким, духовним и културним аспектима *остала изван Европске уније* – и сада је суочена не само са економском него и политичком стварношћу која јој се вишеслојно и муњевито враћа као теоријски и практични бумеранг.

У том светлу, дакле, одбацивање Уговора о уставу Европе, потпуни неуспех у обликовању јединствене спољне политике (дипломатије, безбедносне и одбрамбене сфере), и тек половични успех синтезе у унутрашњим пословима, показују се као логичне импликације чињенице да се пројекат ЕУ није политички утемељио, односно, да *политике нема и не може бити без политичког субјективитета* чији суштински део чини политички идентитет. Овај фундаментални недостатак везивног ткива у политици се изгледа – а то је развој догађаја у случају Европске уније сликовито и потврдио – не може ничим надоместити, и као такав, тек је виртуелно одржив у одређеној јединици времена. Штавише, управо на бази ове празнине, произвољног простора субјективитета у који се, по потреби и наизменично може сместити такоређи „машта“ (од реторичких флоскула о „миру“, „развоју“, „стандарду“, „бољем животу“, „слободи“, „просперитету“ све до приче о „демократији“), отвара се простор за политичку инструментализацију и политичке злоупотребе, због чега је Европска унија већ скоро целе две деценије у светској политици фигурирала као мањи, небитнији и маргиналнији део тзв. „западне политике“. Јер без политичког идентитета на међународној сцени – а тај идентитет није могла ни

задобити обзиром да није успостављен политички идентитет Европске уније – ова Унија постала је, свесно или несвесно, тек пуки објект политике САД и НАТО-а тј. развило се њено „милитантно атлантистичко опредељење“.⁶⁾

Да ли ће се овај, у најмању руку, озбиљан неуспех, историјски књижити гломазној бриселској бирократији, њеној неспособности и анти-интелектуалном ставу, политичким елитама појединачних земаља Европе или европским филозофима и интелектуалцима који нису успели да убеди људе у незаменљивост, изузетност и компактност „европског идентитета“ - или свима њима заједно - и да ли је овакав исход ствар случајности или можда политичке или појмовне нужности ствар је за друге прилике и анализе. А да ли је крај илузије о политичком идентитету Европске уније узрок, опште узев, неуспеха левице у Европи, тј. да ли ће левица у европским земљама бити суочена са све већим проблемима од којих данас видимо тек део, исто тако је изузетно сложено питање и претпоставља појмовно и политичко одређење појма левице. Али оно што је прилично извесно је следеће: криза левице у Европи, пре свега, има дубоке везе са њеним идеолошким дезинтегрисањем тј. неартикулисањем и необједињавањем „новог пролетеријата“ и свих „губитника транзиције“, односно лицемерним „европским“ заборављањем најбољих европских традиција, и недораслим слепим веровањима да се, на положају на маргинама Империје и у прихватању срца неолиберализма, могла изградити једна „социјална Европа“ правде, слободе и једнакости.

2. ДЕМОКРАТСКИ КАПАЦИТЕТ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ – ДОГАЂАЈ КОЈИ СЕ НИЈЕ ДЕСИО

Као што је политички идентитет Европске уније - у ситуацији у којој се Унија препознавала и развијала као, у најоптималнијем случају, маргинални продужетак, а чешће као дослован инструмент и објект политике САД и НАТО-а – био осуђен на сопствену „немогућност“, „европски“ демократски принципи дочекали су сличан облик усуда. Унутрашња веза између судбине „европског идентитета“ и „европске демократије“ почива у чињеници да ма којег облика идентитета и субјективитета нема без самосвојности -

---

6) Слободан Самарцић, *Европска унија – систем у кризи*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Нови Сад, 2016, стр. 15.

која даље имплицира свест о слободи, аутономност и независност у теорији и пракси - баш као што, са друге стране, *нема демократије тамо где се губи свака веза са њеним изворним појмом* тј. „владавином народа“. Зашто је, дакле, истина да демократија данас, у том, најважнијем погледу, представља догађај који се није десио, један, заправо, *par excellence* измишљени догађај? Зашто је реч о појму који је толико рабљен и злоупотребљен да пречесто изазива негативне асоцијације у савремености, док нам је, с друге стране, изузетно неопходан, можда чак у суштини и више него пре?

Теза је следећа: од свих, и најразличитијих, теоријских злочина већинске „западне интелигенције“ у протекле две деценије *изједначавање појма демократије са западном либералном демократијом* један је од тежих и можда најозбиљнијих. Либерализам није демократија, и то признају чак и они од поштенијих либералних теоретичара, који су, додуше, у претходном периоду неуморно радили на натезању сличности међу њима.⁷⁾ Овај редуccionизам, међутим, у САД, а онда и у ЕУ, теоријски – а, разуме се, у циљу практичне примене - био је апсолутно нужан са становишта интереса западних политичких олигархија, јер је обезбедио ефектне политичке и медијске манипулације, односно, одиграо је такоређи незаменљиву улогу у стварању *идеолошке фикције*. Јер, када се појам демократије сведе на, у најбољем случају, тек један њен облик, а заправо специфични конструкт „западне либералне демократије“ одједном је све постало могуће – и дозвољено. Тако је, поред осталог, демократија успешно претворена у *процедуру* (Хабермас). Можемо, дакле, да говоримо о „демократским изборима“, „демократским правима“ и „демократском дефициту“ – чак и у случају Европске уније – али не смемо ни да помислимо да је *демократија нешто структурално другачије од процедуре*, и да има некакву политичку суштину. И да не буде дилеме – то свакако не значи да анализе посвећене не-демократичном уређењу ЕУ нису релевантне, то само значи да оне представљају *sine qua non* тј. нужан, али не и довољан, услов за разумевање појма демократије. У том погледу, чињеница, рецимо, да се представници Европске уније, сем у случају Европског парламента, не бирају непосредно тј. да се они на функције постављају, уопште није безначајна, јер сведочи о томе да у случају репрезентативне демократије ЕУ уопште није јасно – како с правом тврде еврореалисти и евроскеп-

---

7) Roberto Bobio, *Liberalism and Democracy*, Verso, London-New York, 1990.

тици – кога представници ЕУ репрезентују. Али проблем је, ипак, дубљи и сложенији, иако на њега посредно указују и ови „процедурални недостаци“, јер упућују на озбиљну кризу легитимитета.

Проблем је, наиме, што је, у неком тренутку, чак након пада Берлинског зида и у ери „златног тријумфа неолиберализма“, постало јасно да се, за ефективно вођење империјалне политике „оцрњени социјализам“ ипак мора заменити „још нечим“ – и за ту улогу, нимало наивно, *изабран је појам демократије*. И овом узурпацијом се, заиста, постигло много: не само да је било убедљивије рећи да се „извози демократија“⁸⁾ него нпр. да се „извози либерализам“, и да се воде, што је, разуме се, *contradicio in adjecto*, „демократски ратови“ (опет, ово звучи „боље“ од рецимо, „либералних ратова“), него је произвољном поделом на „демократске режиме“ и „недемократске режиме“ наметнута опозиција између „демократије“ и „тоталитаризма“ као фундаментална.⁹⁾ У том створеном црно-белом свету, заснованом на бинарним опозицијама, било је онда лако рећи: *све што није (западна либерална) демократија - то је тоталитаризам*.

Европска интелектуална и политичка „елита“ са краја XX и почетка XXI века махом је преузела ову матрицу од америчких либерала и на тај начин на себе преузела бреме пресецања сопствених најбољих традиција.¹⁰⁾ Упоредо је нашироко прихваћено фалсификовање тј. невероватна и „немогућа“ идентификација појмова „лево“ и „либерално“, као да је то једно те исто, и оно „добро“, чему је супротстављено оно „национално“, разуме се, као оно „ружно“ и „зло“. Овај историјски, теоријски и политички злочин елите ЕУ прихватиле су и промовисале, због чега су „левица“ – али и демократија у Европи постали *празни*

8) Опширније у Zoltan Barany, & Robert Moser, ed. *Is Democracy Exportable?*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009.

9) Опозиција демократија или тоталитаризам најчешће се, и углавном с правом, приписује њеном идејном „творцу“ Ремону Арону. Опширније видети Ремон Арон, *Демократија и тоталитаризам*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Нови Сад, 1997.

10) Овде се можемо, рецимо, сетити Марксовог говора о „истинској демократији“ Karl Marx, *Early Political Writings*, Cambridge University Press, 1994. Или, можемо се сетити и Јована Скерлића и његових речи о томе шта значи преточити демократију у „живу стварност“. Истинска демократија, као и борба за истинску демократију је, изнад свега, ствар народа и јавне сфере тј. политике и јавности која се супротставља политичкој бирократији и технолозима власти. Истинска демократија, у том погледу, упућује на суштинске везе са идејама не само слободе него и правде и једнакости за све.

појмови.¹¹⁾ Борба против тоталитаризма и борба против тероризма показали су се као суштина „либералне демократије“, која нема ничег заједничког са пореклом изворним смислом *демос*-а.

Један пример који илуструје да се ствари у овом правцу, када је реч о интелектуалној елити ЕУ, још увек нису много помериле, је однос према рату Европе и Запада против Либије. Реч је о преписци између Алена Бадјуа и Жан-Лук Нансија, односно, о Нансијевом чланку¹²⁾ у којем се тврди да управо „побуњеници“ симболизују „борце за слободу“, те је зато „западни интервенционизам“ још једном добродошао. У одговору на ово *mainstream* мишљење, Бадју је указујући на битне разлике између Туниса и Египта са једне, и Либије са друге стране, Нансију поставио и следеће питање: „Да ли верујете, да ли можете да верујете, да они представљају „цивилизацију“, да њихове (западне) војске могу бити војске правде? Питам се чему вреди филозофија ако она није непосредно радикална критика ове врсте нерелевантног мишљења...“¹³⁾

3. БУДУЋНОСТ КОЈА СЕ РАЂА: ЕВРОПА ПРОТИВ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

У светлу поменутих „европских“ неуспеха – необразовања европског политичког идентитета и не-догађања демократије – као и низа других политичких и економских проблема који садашњост и будућност Европске уније чине изузетно дискутабилном, потребно је поменути и нешто сасвим другачије, условно названо „стварносно догађање Европе“. Зато би, поред осталог, било добро да се никако не пристаје на изједначавање појма ЕУ и појма Европе – и то не само стога што прво, сем „замишљеног“ а не оствареног пројекта, махом упућује на „бриселску класу“ тј. машинерију бриселске бирократије, или „поједине“ и „слабе“ политичке личности које предводе Унију, него из много суштственијег разлога, а то је *историјска, политичка, духовна и културна традиција коју баштини појам Европе*. Ту традицију, са друге стране, не баштини појам Европске Уније, који делује у специфичном де-контек-

11) „Европска унија одиста није настала као демократски пројекат. Штавише, да је неким случајем то била намера оснивача она не би ни настала а некамоли се развила до данашњих димензија“. Слободан Самарџић, *Европска Унија – систем у кризи*, нав. дело. стр. 97.

12) Jean-Luc Nancy, „Ce que les peuples arabes nous signifient“, *Liberation*, 28 mars 2011.

13) Alain Badiou, A. „Alain Badiou’s reply to Jean-Luc Nancy“, <http://criticallegalthinking.com/2011/04/04/alain-badiou-reply-to-jean-luc-nancy/>, 16/10/2016.

суализованом вакууму, стерилном и безсадржајном „безваздушном простору“ у којем се – супротно старој изреци *ex nihilo nihil fit* – веровало да се из „ничег“ може направити „нешто“. Јер, наине, тек „од пада Берлинског зида установљен је обичај да се Европска Унија изједначава са Европом“.¹⁴⁾ Од тог тренутка, међутим, започиње процес који Клаус Офе описује као *раскид јавних политика (policies) од политике (politics)* као програмски утемељене политичке делатности (*Europe Entrapped*) : то је *par excellence* случај *деполитизације* али, у исти мах, и *заборав целокупне друштвене и културне историје Европе*.

Зато нимало није чудно – а савремена економска криза само је убрзала тај процес – да се данас *рађа једна нова Европа*. У савременој Европи, наине, не само да се - уз пратећи раст *еврореализама* и *евроскептицизма* - убрзано појачава *улога појединачних држава у односу на Брисел*, као седиште Уније, него се појављује и *једна нова јавност и другачије „грађанство“*. О томе да је реч о сасвим новим појавама, за које се ипак не може рећи да, рецимо, у случају Немачке „личе на Немачку тридесетих“, сведочи чак и Хабермас¹⁵⁾ који, упркос својој „забринутости“ и чињеници да се овакав развој догађаја коси са његовим либерализмом, препознаје да се ради о *новим облицима Европе који израђају на пропасти мултикултурализма*.¹⁶⁾

Размимоилажење и јаз између *ЕУ догме* и *европских стварности* - које, разуме се, и у складу са појмом Европе, постоје једино у *множини* - зато је данас јасније него раније. Може се рећи да се јаз у исти мах односи и на *ново јачање државе*, али, не мање, и на *друштво* тј. саморазумевање друштва, европских нација, као и смисла *савремене Европе*. А у њој је већинско расположење народа такво да се, по свему судећи, жели снажнији повратак идеја *правде и једнакости*, али и легитимитет и *поштовање националних осећаја и националне културе* – уз свест да је, у тим случајевима, реч о јединственим и незаменљивим облицима идентитета.

14) Слободан Самарцић, *Европска унија – систем у кризи*, нав. дело, стр. 41.

15) Jorgen Habermas, „Leadship and Leitkultur“, *The New York Times*, 28 October 2010.

16) Зато „рецимо, данас између народа Грчке и народа Немачке постоји дубок егзистенцијални јаз који је ближи латентном сукобу него све ближем савезу. А овај пример само је један у низу примера латентних сукоба око егзистенцијалних питања какви данас постоје у Унији.“ Слободан Самарцић, *ибид*, стр. 74.

ЛИТЕРАТУРА

- Арон, Ремон, *Демократија и тоталитаризам*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Нови Сад, 1997.
- Балибар, Етјен, *Ми, грађани Европе?*, Београдски круг, Београд, 2001.
- Великоња, Митја, *Евроза: критика новог евроцентризма*, XX век, Београд, 2007.
- Платон, *Држава*, Дерета, Београд, 2013.
- Самарџић, Слободан, *Европска унија – систем у кризи*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Нови Сад, 2016.
- Balibar, Etienne, „Europe is a Dead Political Project“, *Guardian*, 6. jun 2010.
- Badiou, Alain, „Alan Badiou’s reply to Jean-Luc Nancy“, <http://criticallegalthinking.com/2011/04/04/alain-badiou-s-reply-to-jean-luc-nancy/>, 16/10/2016.
- Barany, Zoltan and Moser, Robert, ed. *Is Democracy Exportable?*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009.
- Bobio, Noberto, *Liberalism and Democracy*, Verso, London-New York, 1990.
- Habermas, Jurgen, „Leadsip and Leitkultur“, *The New York Times*, 28 October 2010.
- Marx, Karl, *Early Political Writings*, Cambridge University Press, Cambridge, 1994.
- Nancy, Jean-Luc, „Ce que les peuples arabes nous signifient“, *Liberation* 28 mars 2011.
- Offe, Claus, *Europe Entrapped*, Polity Press, Cambridge, 2015.

Bogdana Koljevic

EUROPEAN UNION BETWEEN IDEOLOGICAL FICTION AND POLITICAL REALITY

Resume

In this article the author analyses fundamental causes of contemporary crisis of the political idea of the EU. It is argued in favor of the thesis that two main causes of this crisis are contained in two EU failures i.e., in the fact that a European political identity has not been successfully constructed and in the fact that democracy in the EU represents an event which actually did not happen. Both failures come forth from non-existence of EU’s

autonomy i.e., from uncritical acceptance of ideologies of neoliberalism from the US, as intellectual and political elites have done. The consequence of this has been the acceptance of highly problematic identification between liberalism and democracy, and in such a way the road toward active participation in Western („humanitarian“) interventionism has been established. On the other hand, the concept of „true democracy“ is placed forward, in the way in which it emerges with new political practices. In the third part of the article, the author, therefore, differentiates between the concept of Europe and the concept of EU and reflects upon realities of contemporary Europe which concern not only the strengthened role of the state but likewise an entirely new society which is being born.

Key words: European Union, liberalism, democracy, Europe, political identity, equality, justice.